

מחלוקת בונה – מחלוקת לשם שמים מערכי שיעור לכיתות ה'-ט' בחינוך הממלכתי- דתי

להלן הצעות למגוון פעילויות ומקורות בנושא "מחלוקת בונה" המיועדים לכיתות ה'-ט'. ניתן לשלב בין הפעילויות השונות, וכמובן לערוך בהם שינויים בהתאם לצרכי הקבוצה. נשמח לקבל רעיונות נוספים לדוא"ל michalg@mosaica.org

מטרות המערכים:

- המשתתפים יבינו את ההבדלים בין מחלוקת בונה ובין מחלוקת הרסנית.
- המשתתפים יכירו ויתנסו במיומנויות הנדרשות על מנת לקיים מחלוקת בונה.
- המשתתפים יכירו את המחלוקת הבונה שהתקיימה בין בית הלל ובית שמאי, "מחלוקת לשם שמים"

1. הצגת הלל ושמאי

- ספרו למשתתפים על [בית הלל ובית שמאי](#) כולל ציון מנהגים שעד היום מתקיימים בזכות המחלוקת שבין הלל ושמאי (כגון הדלקת נרות חנוכה). כמו כן, עמדו על ההבדלים בין "הלל ושמאי" (קיים תיעוד אודות 3 מחלוקות ביניהם בלבד) ובין "בית הלל ובית שמאי".
- הקרינו את [הסרטון "מחלוקת לשם שמים"](#) וחלקו את דף העבודה בו מתבקשים התלמידים לציין מהו ההסבר שנתן כל רב "למחלוקת לשם שמים" (מצורף בהמשך)

דף עבודה לסרטון "מחלוקת לשם שמים"

בסרטון מוצגים ארבעה הסברים למהי "מחלוקת לשם שמים". תוך כדי צפייה, כתבו במילים שלכם מהו ההסבר של כל רב

1. הרב עובדיה ברטינורו

---

2. הרב שלמה בן יצחק

---

3. הרב נפתלי הרץ ווסלי

---

4. הרב שמעון בן צמח דורן

החומרים שמאחורי "מחלוקת לשם שמים"

"איך לחגוג את החגים"

משנה סוכה ב:ז

מי שהיה ראשו ורובו בסוכה, ושולחנו בתוך הבית--בית שמאי פוסלין, ובית הלל מכשירין.

"מי יכול להתחתן עם מי"

משנה עדויות ד:ז

האישה מתקדשת בדינר ובשווה דינר, כדברי בית שמאי; בית הלל אומרין, בפרוטה ובשווה פרוטה.

"את מי מכניסים לבתי הספר"

אבות דרבי נתן נוסח א' פרק ג'

והעמידו תלמודים הרבה: שבית שמאי אומרים אל ישנה אדם אלא למי שהוא חכם ועניו ובן אבות ועשיר.

ובית הלל אומרים לכל אדם ישנה שהרבה פושעים היו בישראל ונתקרבו לתלמוד תורה ויצאו מהם צדיקים חסידים וכשרים.

מחלוקת הלל ושמאי, מחלוקת לשם שמים

משנה אבות ה: י"ז

כל מחלוקת שהיא לשם שמים סופה להתקיים ושאינה לשם שמים אין סופה להתקיים. איזו היא מחלוקת שהיא לשם שמים? זו מחלוקת הלל ושמאי. ושאינה לשם שמים? זו מחלוקת קרח וכל עדתו:

עקרון ראשון: שמירה על מערכת יחסים טובה:

רבי עובדיה מברטנורא, אבות ה: י"ז (1440 – לא ידוע, איטליה וא"י)

כל מחלוקת שהיא לשם שמים סופה להתקיים –

(1). כלומר שאנשי המחלוקת היא מתקיימים ואינם אובדין, כמחלוקת הלל ושמאי שלא אבדו לא תלמידי בית שמאי ולא תלמידי בית הלל. אבל קורח ועדתו אבדו.

תוספתא יבמות א:יא

אע"פ שאילו אוסרין ואילו מתירין, לא נמנעו, עושין טהרות (אוכלים יחד לפי דיני טהרה) אילו על גבי אילו, לקיים מה שנ' "דרך איש זך בעיניו ותוכן לבות ה" (על פי משלי טז:ב).

בבלי יבמות יד ע"ב

אף על פי שנחלקו בית שמאי ובית הלל...לא נמנעו בית שמאי מלישא נשים מבית הלל, ולא בית הלל מבית שמאי, ללמדך, שחיבה וריעות נוהגים זה בזה, לקיים מה שנאמר: (זכריה ח:טז) האמת והשלום אהבו.

עקרון שני: בדוק מהי המוטיבציה שלך (למצוא פתרון או לנצח?)

פירוש לב אבות, משנה אבות ה: י"ז

(ר' שלמה ב"ר יצחק לבית הלוי, תורכיה המאה ה – 16)
יאמר התנא שכשהמחלוקת הוא לשם שמים, שכוונת החולקים הוא שעם אותה המחלוקת תתברר האמת ויצא לאור מה שלא היה יוצא זולתו...

עקרון שלישי: היה פתוח לאפשרות שאולי אתה טועה

פירוש יין לבנון, משנה אבות ה:יז

(ר' נפתלי הירץ וייזל, 1725 - 1805)
כי לפי שלא הייתה מחלוקתם אלא למען האמת, לכן כשתיוודע להם האמת לא יתעקשו, ויקבלו בשמחה הדעת הנכונה המבוררת... כי מתחלה לא כונו לחלוק אלא לשם שמיים.

משנה עדויות פרק א:א-ד, יב

(א) שמאי אומר.... והלל אומר.... וחכמים אומרים לא כדברי זה ולא כדברי זה
(ב) שמאי אומר.... והלל אומר... וחכמים אומרים לא כדברי זה ולא כדברי זה....
(ג) הלל אומר.... ושמאי אומר....
וחכמים אומרים לא כדברי זה ולא כדברי זה
(ד) ולמה מזכירין את דברי שמאי והלל לבטלה ללמד לדורות הבאים שלא יהא אדם עומד על דבריו שהרי אבות העולם לא עמדו על דבריהם:
(יב) אלו דברים שחזרו בית הלל להורות כדברי בית שמאי....

עקרון רביעי: שני הצדדים יכולים להיות צודקים

מגן אבות לרשב"ץ על אבות ה:יז (1361 – 1444, אלג'ריה)

ואפשר לפרש שדברי שניהם יתקיימו, האוסר והמתיר, לפי שאלו ואלו דברי אלהים חיים הם [ערבין י"ג ב'].

בבלי עירובין יג ע"ב

אמר רבי אבא אמר שמואל:
שלוש שנים נחלקו בית שמאי ובית הלל,
הללו אומרים הלכה כמותנו והללו אומרים הלכה כמותנו. יצאה בת קול ואמרה: אלו ואלו דברי אלוהים חיים הן.

2. מהי מחלוקת בונה?

4 עקרונות למחלוקת בונה:

- א. ניתן להתווכח על הנושא, אך יש לכבד את האדם שמולי ולשמור על מערכת יחסים טובה
- ב. יש לבדוק מה מניע אותי במחלוקת: האם אני מנסה לנצח או למצוא פתרון?
- ג. עלי להקשיב ולהיות פתוח (באמת) לאפשרות שאולי אני טועה
- ד. לא בהכרח יש "צודק וטועה", שני הצדדים יכולים להיות צודקים

א. תרגיל בזוגות: עברו על מיקרי המחלוקת הבאים (מצ"ב דף עבודה למטה) וקיבעו לאילו מעקרונות "המחלוקת הבונה" הם מתאימים (יכול להיות כי יתאימו ליותר מעקרון אחד) (מצ"ב דף עבודה).

ב. במליאה- הזוגות יציגו את חלוקת המקרים לעקרונות ויסבירו את בחירתם (חשוב להעלות לדין את כל 4 העקרונות). המשתתפים מוזמנים לחלוק זה על זה ולהעלות טיעונים שיתמכו ברעיונותיהם. יש לנסות ולהגיע להסכמה קבוצתית לגבי התאמת המקרים לעקרונות.

ג. ניתן להכין כרזות עם שמות המקרים ולהדביק תחתיים את העקרונות הרלוונטיים בהתאם להחלטות הקבוצה.

דף עבודה- מקרי מחלוקת

להלן סיפורי מחלוקת - בכל סיפור מתקיים לפחות עקרון אחד של "מחלוקת בונה", ציינו אלו עקרונות נמצאים בכל סיפור (יכול להיות יותר מעקרון אחד בכל סיפור):

עקרונות המחלוקת הבונה:

1. ניתן להתווכח על הנושא, אך יש לכבד את האדם שמולי ולשמור על מערכת יחסים טובה
2. יש לבדוק מה המוטיבציה שלי: האם אני מנסה לנצח או למצוא פתרון?
3. עלי להקשיב ולהיות פתוח (באמת) לאפשרות שאולי אני טועה
4. לא בהכרח יש "צודק וטועה", שני הצדדים יכולים להיות צודקים

א. עידו: אני חושב שנגיע לסינמה סיטי הרבה יותר מהר אם ניסע על איילון ולא על כביש החוף
נועם: אין מצב, סע על כביש החוף
עידו: מה אתה "מתלהב", אתה חושב שאתה יודע הכי טוב? ברור שיותר קצר על איילון!
נועם: ממש לא... ראיתי עכשיו ב-WAZE שעל איילון יש פקק מטורף, תאמין לי, אני רוצה להגיע לסרט בדיוק כמוך...
עידו: אהה, אוקי אז אני אסע על כביש החוף...

עקרונות המחלוקת הבונה בסיפור:

ב. ענת: אני לא מאמינה שנתת להומלסית הזאת 10 שו, זה כ"כ חסר אחריות! את לא יודעת מה היא תעשה איתם!!!
אלה: איך את יכולה להיות כזאת קרת לב! תראי באיזה מצב היא! הכמה שקלים הללו יתנו לה להרגיש שהיא בן אדם שלא מגיע לו לחיות ברחוב. שתחליט בעצמה מה לעשות עם הכסף
ענת: כן, אבל יש כ"כ הרבה אנשים שזקוקים לעזרה, ואפשר לתרום להם דרך צינורות יותר מקובלים דרך ארגוני צדקה ועמותות, ואז יודעים בדיוק שהכסף משמש לקניית מזון ותרופות.
אלה: מה שאת בעצם אומרת זה שאני צריכה לתת לה את ה-10 שקלים האלה אבל דרך איזה ארגון צדקה... אבל יש פה משהו שהוא מעבר לעניין של הכסף- איך נראה לך שהיא מרגישה כשמאות אנשים עוברים לידה כל יום ואומרים לעצמם שלא כדאי לעזור לה כי היא בטח תקנה בכסף הזה אלכוהול.
ענת: אף פעם לא חשבתי על זה ככה.. אבל נראה לי שעדיין הייתי רוצה לדעת למה הכסף שאני תורמת משמש.
עקרונות המחלוקת הבונה בסיפור:

ג. מעין: בוא לא נעצור כאן, נראה לי שכדאי שנקנה רגע פיצה לארוחת צהריים לפני שניכנס לשיעור הפרטי
יובל: מה נסגר אתך? אנחנו כבר פה, עד שנגיע לשם ועד שנחזור משם... רעיון ממש מפגר!
מעין: היי, למה להעליב? תאמין לי שיש לי סיבה טובה...
יובל: אוקי, סליחה- לא התכוונתי להעליב, פשוט אני לא מבין את ההיגיון!

מעיין: טוב, אם תיתן לי הזדמנות להסביר... שנינו גוועים ברעב ואנחנו הולכים לבלות שעתיים ארוכות מאוד בלימוד מתמטיקה שזה קשה גם כששבעים... אני רוצה להיות מרוכזת ולא להתעסק בבטן המקרקרת שלי... נראה לי שזה הגיוני, לא?
יובל: וואלה- צודקת, סליחה שירדתי עליך ככה....
עקרונות המחלוקת הבונה בסיפור: _____

4. כתיבת דיאלוג מפיס בין יעקב ועשו (הזכירו לתלמידים בנקודות על [מה הסיפור](#))- חלקו את המשתתפים ל-4 קבוצות או יותר, והושיבו אותם בפינות נפרדות בכיתה. כל קבוצה תקבל עקרון אחד של "מחלוקת בונה/ מחלוקת לשם שמיים" ותתבקש לכתוב דיאלוג דמיוני בין יעקב לעשו ע"פ עקרון זה. ניתן להמחזיז או להציג את הדברים שנכתבו במליאה.

5. בקשו מהתלמידים להכין ציור/ קומיקס של מחלוקת בונה. לחילופין, ניתן להכין ציור אחד של מחלוקת בונה וציור אחד של מחלוקת שאיננה בונה ולדון על ההבדלים בציורים. אפשרות שלישית: להנחות חצי מהכיתה לצייר מחלוקת בונה ואת החצי השני מחלוקת שאיננה בונה.

6. יצירת "רשימת תיוג"/ צ'ק ליסט אישית או כיתתית למה צריך לעשות כדי לנהל מחלוקת בונה- התלמידים יביאו רעיונות משלהם, רצוי שהרעיונות יהיו מאוד יישומים (עם או בלי קשר לארבעת העקרונות של "מחלוקת בונה"). לדוגמא:

- לספור עד 10 לפני שעונים לצד השני בזמן ויכוח
- גם בזמן ויכוח, להגיד לצד השני שאתה חבר שלו ומעריך אותו אך אתה חולק עליו בנושא מסוים.
- לנסות לחשוב כיצד הצד השני רואה/ מרגיש את הדברים.

לאחר הפעילות, ניתן לייצר בלוג כיתתי (או להוסיף לבלוג קיים) עם רשימת הדברים שעלו, ולעודד תלמידים להוסיף דברים נוספים לרשימה.

באדיבות [פרוייקט 9 Adar](#), מכון פרדס
[בפייסבוק: The 9 Adar Project](#)